

روش تحقیق: روش مردم نگاری

فهرست:

۱- تعریف

۲- ریشه تاریخی

۳- موارد استفاده

۴- مراحل و کاربرد و گام های انجام

۵- ویژگی ها

۶- انواع روش های مورد استفاده در مردم نگاری

۷- نمونه هایی از این تحقیق

۸- منابع

تعریف روش مردم نگاری:

روش مردم نگاری در زبان انگلیسی معادل ethnography می باشد که از دو واژه لاتین ehnos به معنی مردم و واژه gaph به معنی نگاشتن گرفته شده است که در فارسی مردم نگاری و یا قوم نگاری ترجمه شده است.

مردم نگاری یک توصیف عمیق و همه جانبه از جامعه مورد تحقیق است. به همین دلیل جامعه کوچک انتخاب می شود. مردم نگاری مطالعه مردم در یک موقعیت طبیعی، فرصتی را برای محققان فراهم می آورد تا مطالعه های با جزئیات از گروهی از مردم را در حالیکه در فرهنگ گروه غوطه ور هستند را اجرا نماید. (بریکس جلد دوم ۲۰۰۶ ص ۸۵۳). مردم نگاری شامل مشاهده، ثبت و ضبط روابط اجتماعی، مکان ها و فرهنگ ها می باشد. (ایندا، ۲۰۰۵: ۱۱)

مطالعه دقیق تظاهرات مادی و غیر مادی فعالیت های انسانی در جوامع محدود، اصطلاح دقیق در مردم نگاری باعث شده است که مردم نگاری و مردم شناسی اشتباه شود. مردم نگاری معمولاً به طرح فرضیه و نظریه نمی پردازد زیرا مردم نگاری به منزله گزارش های توصیفی برای بدست آوردن اطلاعات است، (روح الامینی، ۱۳۷۷: ۹۷)

تعریف لغوی مردم نگاری: یعنی توضیح و معرفی یک قوم یا قبیله

تعریف روش مردم نگاری: یعنی روش تحقیق عملی و مطالعه زمینه ای و مجموعه روش های گردآوری اطلاعات جهت توصیف یک فعالیت خاص اجتماعی و یا نوع زندگی دسته ای از افراد جامعه می باشد.

تعریف کلاسیک مردم نگاری: مجموعه روشهای بکار برده شده در میدان برای گردآوری اطلاعات و آماده سازی آن برای تحلیل و ارائه تحلیل در قالب یک نوشتار یا شیوه دیگر از بیان (فکوهی، ۱۳۸۵: ۴۸۰).

این روش صرفاً یک روش توصیفی نیست بلکه نوعی تحلیل است وقتی ما دست به توصیف دقیق می زنیم این خود یک تحلیل است، مردم نگاری با این اصل شروع می شود که هر گروه اجتماعی واقعیت خاص بخود را می سازد و دارای مفاهیم قابل قبول خود می باشد، پس یک مفهوم زمانی معنادار است که در موقعیت طبیعی مورد مطالعه.....نه در یک موقعیت مصنوعی. (لاپاساد، ۱۹۹۱: ۱۹) واژه مردم نگاری در معنای ریشه ای خود مفهوم توصیف را می رساند، Graphen در یونانی به معنی توصیف و به مفهوم ترسیم یا نگاشتن است. (فکوهی، ۱۳۸۵) لذا می توان گفت مردم نگاری توصیف نوشته شده ای است از سازمان اجتماعی، منابع مادیو نمادین و تجربیات تفسیری ای ک گروه خاصی از مردم را مشخص و متمایز می کند. (Duranti, ۱۹۹۷)

ریشه تاریخی مردم نگاری:

ریشه در علم مردم شناسی دارد و به عنوان روش تحقیق اجتماعی وسیعتر به تازگی شناخته شده است. از منظر تاریخی مردم نگاری دو دوره داشته است، دوره اول دوره سنتی و مردم شناختی است و دوره دوم و فعلی در مورد مردم نگاری در جهان امروزی است، در دوره سنتی مردم نگاری به عنوان شیوه ای است برای درک جوامعی که بعدها از آنها به عنوان نظام های پیش مدرن، بسیار ناشناخته و بسته یاد می کردند. (فروهلیک و هریسون، ۲۰۰۸: ۷)

مردم نگاری ابتدا در جوامع اولیه توسط مردم نگاران غربی اجرا می شد ولی کم کم به خود جامعه های غربی نیز کشیده شد بنابراین، مسائل جامعه های غربی موضوع های مورد مطالعه آنها واقع شدند.

در مورد جوامع اولیه، استفاده از روش مردم نگاری در کارهای کلاسیک انسان شناسی مانند: روث بندیکت، کلیفورد گیرتز، مارگاریت مید، پرانسیلا و مالمینوفسکی و... وجود دارد. امروزه انسان شناسان غربی به درون جامعه های غربی وارد شدند و موضوع مورد پژوهش خود را در درون جامعه می جویند و مورد بررسی قرار می دهند. (خورشید سپهر، ۱۳۸۸، ص ۱۲۲). مردم نگاری امروزی با نظام هایی کار میکند که باز هستند و یکی از تمرکز های آنان گسترش شیوه هایی برای فهم و درک بیگانه ها و خودشان است،

اصطلاح مردم نگاری در سال ۱۸۱۰ معمول شد و نخستین بار مردم شناس آلمانی به نام نیبور (B.G.Nee buhr) در کلاس درس خود در دانشگاه برلین عنوان کرد. (سلیمانی، ۱: ۱۲۲)

مردم نگاری یعنی نگارش مردم و یا ترسیم چهره ای واقعی از زندگی آنها، این روش به همکاری با استعمار محکوم است و این شیوه به عنوان روش اصلی انسان شناسی مطرح است. (نعمتی شمس آبادی، ۱۳۸۷: ۸۲۹)

پایه های فکری و ریشه های نظری مردم نگاری به پدیدار شناسی و برخی دیگر از مکاتب پارادایم تفسیر گرا بر میگردد.

اثبات گرایان نیز برای بررسی جنبه های تجربی و توصیفی رفتار انسان از مردم نگاری استفاده های فراوانی می کردند. بطور کلی ریشه تاریخی روش مردم نگار را میتوان اینگونه خلاصه کرد.

دهه ۱۹۶۰: گزارش های منتشر شده در باب مردم نگاری کمی بود و با انتقاد بر روش های اثبات گرایی، روش های کیفی همچون مردم نگاری جایگاه خود را به دست آوردند و بعد از این ویدیچ و لایمن سر آغاز کیفی این روش در قرن ۱۷ شدند که جوامع ابتدایی را بررسی کردند و بعد مردم نگاری استعماری پدید آمد و بعد از این تحقیقاتی در مورد سرخ پوستان آمریکا انجام شد.

اواخر قرن ۱۸: برای شناخت قاره های دیگر توسط اروپایی ها این روش بکار بسته شد.

در قرن ۱۹: در این قرن مردم نگاری رونق یافت. مردم نگاری به عنوان یک استراتژی پژوهش در کنار مطالعه موردی، تئوری بنیادی و اقدام پژوهی است و به عنوان نوعی مطالعه میدانی در کنار اتنومتودولوژی و مونوگرافی است

موارد استفاده از روش مردم نگاری:

مردم نگاری برای آن نوع از مشکلات تحقیقاتی مناسب است که پاسخ آنها از طریق منابع اطلاعاتی گوناگون و همچنین اطلاعات جمع آوری شده به شیوه های گوناگون بدست می آیند. در مردم نگاری از آنچه که به عنوان اطلاعات نام برده می شود در برگیرنده چیزهایی می توتند باشد که با مردم، متون، اشیا، طرح ها، ساختمان ها، باغ ها، ابزارها و اسطوره ها و تکنولوژی ها در ارتباط هستند، هدف مردم نگاری بدست آوردن فهم و درک عمیق از یک وضعیت اجتماعی است و این امر نیاز به سطوحی از غوطه ور شدن در میدان به منظور مشاهده، ارتباط و مستندسازی دارد. از آنجا که مردم نگاری دارای اهداف و دامنه وسیعی است، این نوع تحقیق در طرح خود از روش های گوناگون زیادی استفاده می کند. مصاحبه، گزارشات رسانه ای و قوانین روش هایی هستند که معمولاً در مردم نگاری تریب می شوند. از آنجا که هدف مردم نگاری فراهم آوردن تصویر کاملی از جهان اجتماعی است، چنین منابع اطلاعاتی گوناگون و تکنیک های جمع آوری اطلاعات به مانند میزان زمان سپری شده در میدان و نوشتن مداوم دارای اهمیت است. ثابت شده است که مردم نگاری برای بررسی موضوعات وسیع مفید می باشد این موضوعات می تواند شامل ابتکارات علمی، موسسات هر روزه مانند مدرسه، شرکت های حقوق جزا و روابط عمومی استرالیا باشد. (فروهلک و هریسون، ۲۰۰۸: ۵)

مردم نگاری در مطالعه عمیق یک فرهنگ، موضوعات با مرزهای ضعیف و موضوعات گسترده و مبهم و گروه های محدود و کوچک کاربرد دارد.

مراحل اجرای روش مردم نگاری:

مردم نگاری عمل مشاهده میباشد که توسط مردم نگار صورت میگردد و میبایستی به دقت و منسجم انجام شود. ضمناً مشاهده گر میبایست به اندازه وسهم هر بخش اجتماعی احترام بگذارد. (موس، ۱۹۹۲: ۱۴)

مردم نگاری جهت اجرا مراحل دارد. مردم نگاری در واقع زمانی شروع می شود که خود پژوهش گر وارد زمینه تحقیقی شود. (لاپلانتین ۱۹۸۷: ۶۶)

در واقع نه فقط در بین افراد و به مانند آنان زندگی کند، بلکه به مانند آنان صحبت کند و احساسات آنان را درک کنند، اولین نکته در مردم نگاری مشاهده می باشد که توسط مردم نگار صورت می گیرد. در روش مردم نگار نقشه ی مطالعه ی یک جامعه در سه بخش کلی خلاصه می شود.

الف: شکل اجتماعی: که شامل مطالبی مانند جمعیت و جغرافیای انسانی، فن و شکل و ساختار

ب: فیزیک اجتماعی: شامل صنعت، زیبایی، اقتصاد، حقوق، مذهب و علم می باشد.

ج: مسایل عمومی شامل: زبان، مسایل مالی، مسایل بین المللی و علم تاریخ اخلاق عمومی است.

به طور خلاصه مردم نگار برای انجام این اعمال می بایستی مراحل را طی کند: مطالعه ی ذهنی موضوع و محل مطالعه، مذاکره برای ورود به محیط پژوهش، مشاهده و نگارش و زمان مردم نگاری. تحقیق مردم نگاری زمانی آغاز می شود که فرد وارد میدان می شود و این به معنای دسترس یافتن به

مکان ها و افرادی است که قرار است مورد مطالعه قرار بگیرد. پس به طور کلی این مراحل برای مردم نگاری سپری می شود:

1. گردآوری عمومی
2. تصمیم گیری درباره ی محل تحقیق
3. مقدمه چینی و بکارگیری و تشویق اهالی به مشارکت در تحقیق
4. بررسی چگونگی دسترسی حساس و معقول به جامعه ی مورد نظر
5. تصمیم گیری درباره ی میزان باز و یا بسته بودن برخورد کردن
6. انتخاب یک نقش و نحوه ی معرفی خود پژوهشگر
7. بیرون کشیدن و پرهیز از درگیر شدن بیش از حد جامعه ی مورد پژوهش

یکی از اولین گام ها، گردآوری عمومی است، توجه به این موضوع مهم است که چگونه باید به مردم و مکان های مورد نظر نزدیک شد تا در انتها از نظر مردم نگاری به نتایج موفقیت آمیزی رسید. در این مرحله، محقق هرآنچه که درباره ی موضوع تحقیق به دستش می رسد میخواند، درباره پیشینه ی کارهای انجام شده در زمینه ی کارش اطلاعات جمع آوری می کند و آثار نظری و مهم مرتبط با موضوع را مطالعه می کند و البته درباره ی کسانی که قراارات در تحقیق با او مشارکت کنند و خود موضوع تحقیق هستند، اطلاعات کسب کند.

مثلا اگر قرار باشد موضوع مردم نگاری مهاجرت باشد، اطلاعاتی درباره ی آمار مهاجرت به دست بیاورد و یا اگر درباره ی زنان بی خانمان تحقیقی مردم نگارانه می کند باید درباره ی سیاست های مربوط به بی خانمانی ها بیاموزد. گام بعدی وارد شدن به میدان است و این یعنی دسترسی یافتن به گروه یا محل مورد پژوهش.

ویژگی های روش مردم نگاری

- ۱- بر روی تجارب دست اول محقق تاکید می کند: دیده می شود که محقق در فرایند تحقیق فعال می باشد و معمولاً در حال یادداشت برداری می باشد. همچنین نیاز است که قوم نگار نقش خود را در تحقیق تحلیل و بررسی کند.
- ۲- بر روی اطلاعات تمرکز می کند که به صورت طبیعی اتفاق بیفتند: اطلاعات از طریق یک محیط موقعیتی ایجاد می شوند نه اینکه به صورت مصنوعی ایجاد و تولید شوند.
- ۳- از روش های گوناگون استفاده میکند: علاوه بر ثبت و ضبط مشاهدات شرکت کننده ها، قوم نگار ها ممکن است از مصاحبه استفاده کنند (خواه مصاحبه خود جوش و خواه از پیش برنامه ریزی شده باشد). حتی ممکن است از داده های بصری استفاده شود و دلایل مستند شده نیز مورد تحلیل قرار بگیرند (امین: ۲۰۰۷: ۶۰۶)

انواع روش های استفاده شده در مردم نگاری

- ۱- مشاهده مشارکت آمیز
- ۲- مصاحبه ساختار نیافته
- ۳- عکاسی و فیلم برداری
- ۴- مشاهده بدون مشارکت
- ۵- جمع آوری مستندات
- ۶- مصاحبه روایتی
- ۷- مشارکت

۸- مونیوگرافی

۹- مصاحبه تاریخ زندگی

کار میدانی به عنوان شیوه اصلی جمع آوری اطلاعات در مردم نگاری باقی ماند ، کار میدانی اصطلاحی است که شامل مشاهدات شرکت کننده و غیر شرکت کننده و همچنین مصاحبه است اما محدود به آنها نمی باشد جمع آوری اطلاعات زمانی اتفاق می افتد که محقق خود را در میدان غرق می کند و این بدان معناست که منابع اطلاعات و شیوه جمع آوری آنها معمولاً در همان آغاز کار تعیین و مشخص نمی شود . برای یک مردم نگار نوشتن بخش مکمل روشش است ، مردم نگار در طول تحقیق و نه بعد از تحقیق به نوشتن می پردازد ، از آنجا که کار مردم گار با تهیه یک گزارش کامل و مفصل از وضعیت داده شده خاتمه می یابد ، در نتیجه اهمیت مستدل کردن و یا یادداشت برداری روزانه در مردم نگاری مشهود است . (بریکس ، جلد دوم ۲۰۰۶ : ۱۵۳۰)

روش قوم نگاری در شاخصترین شکل خود شامل مشارکت طولانی مدت ، پنهان یا آشکار مردم نگار در زندگی روزمره است که طی آن محقق ، آنچه را که رخ می دهد و آنچه را که گفته می شود ، شواهدات و پرسش هایی مطرح میکند ، می توانیم مردم نگاری را مجموعه ای از تکنیک ها بدانیم ، به جای آنکه آن را به یک تکنیک خاص تقلیل دهیم ، مصاحبه های عمیق ، تاریخ های زندگی ، روش های تطبیقی تاریخی و ... برخی از این تکنیک ها هستند . مردم نگاری روش کل گراست ، زیرا می کوشد تمام جنبه های مهم حیات مادی و نظام های معنایی یک فرهنگ را توصیف کند ، این توصیف یک توصیف پر معناست . (فلیک اوه ، ۱۳۸۸ : ۱۹۲)

با توجه به ژرفا نگر بودن این روش محدود کردن قلمرو ضروری است ، زمان تحقیق با توجه به تکیه بر مشاهده یک سا است و این تحقیقات شرایط و مشکلات اقتصادی ، اجتماعی و اداری و خانوادگی

متناوب صورت میگیرد ، تعداد محقق در این تحقیقات باید کم باشد و حداکثر از ۳ نفر تجاوز نکند و آن هم در صورتی که هر ۳ نفر از نظر تخصص و ویژگی های فردی مکمل یکدیگر باشند . با این حال تجربه نشان داده تحقیقات انفرادی نتیجه بهتری دارد . مهمترین اسناد و مدارکی ه معمولا در مطالعه و تحقیق مردم نگاری مورد استفاده قرار می گیرند ، اسناد مکتوب از قبیل قباله ها ، عقد نامه ها ، قرار داد ها و ... هستند ، این اسناد و مدارک نه تنها می توانند راهنمای مطالعه در زمینه های اقتصادی ، اجتماعی ، خویشاوندی و اعتقادی باشند ، بلکه در تحقیقات مردم نگاری نیز نقش اساسی دارند . فیلم برداری از حرکت و حالات مردم امکان دیگری در بیان و تفسیر موضوعات مردم نگاری است و تهیه فیلم های مردم نگاری ، کوششی موثر در شناختن و شناساندن جنبه های تکنیکی و تظاهرات فرهنگی جامعه است ، پرسشنامه یکی از وسایل مطالعه کمی و آماری جامعه شناسی است که مقدار درصدی از جواب های رسمی ارائه می دهد ، اما در مردم نگاری پرسشنامه به ندرت مقدار درصدی استفاده میکنند . (روح الامینی ، ۱۳۷۷ : ۱۰۶) به طور کلی روش مشاهده ای از روش های اصلی مردم نگاری است

مزایا و معایب روش مردم نگار

- ۱- جامع نگر : رویکرد مورد استفاده قوم نگاری و مردم شناسی رویکرد جامع و کل گرایانه است
- ۲- مشاهده مستقیم : یک تکنیک غالب در جمع آوری اطلاعات مردم نگاری است که بجای تکیه بر اطلاعات دست دوم به یافته های بدست آمده در میدان اتکا میکند
- ۳- : تجربی بودن: به علت ارتباط مستقیم از پایه تجربی نسبتا قوی برخوردار است
- ۴- اتصال با تئوری : این روش با هدف توسعه تئوری که همان بستر سازی برای شکل گیری تئوری بنیادی است

۵- اطلاعات جزئی شده : این اطلاعات به علت عمیق و جزئی بودن بسیار غنی است و واقعیات

پیچیده و بغرنج را به صورت دقیق منعکس میکند

۶- ادراک کنشگران

۷- اعتبار اکولوژیکی : شرایط طبیعی محفوظ بماند با حفظ اخلاق و بدون تعصب

۸- دید انسانگرایانه

معایب :

۱- توصیف : این یک ضعف در روش مردم نگار است و برای حل این مشکل لازم است تحقیق

مردم نگار به تئوری تبدیل گردد ، با این تبدیل هم جنبه توصیفی و هم جنبه تحلیلی و انتقادی

نگه داشته می شود

۲- فشار در رویکرد تحقیق

۳- پایایی : با ضعف پایایی و تعمیم حداقل دریافته های مردم نگاری روبه رو هستیم به اعتقاد

منتقدان تکرار تحقیق برای بازسنجی توصیف ها و نتیجه گیری ها یش راهی وجود ندارد

۴- اخلاق تحقیق : منظور دخالت ندادن تعصبات و جلوگیری از ورودش در تحقیقات مردم نگاری

و رعایت حریم خصوصی مشاهده شونده ها امری دشوار در تحقیقات مردم نگاری است (

فرید)

ارتباط مردم نگاری با مردم شناسی

مردم نگاری و مردم شناسی دو رشته فرعی از انسان شناسی فرهنگی هستند . مردم نگاری صرفا

جنبه توصیفی داشته و فقط اطلاعاتی از فرهنگ ها را بدون هر نوع تفسیری ارائه می دهد . مردم

نگاری و مردم شناسی به شدت به یکدیگر وابسته اند و امکان تفکیک دقیق آنها وجود ندارد ، مردم نگاران معمولاً یک یا چند سال را صرف مشاهده و مصاحبه با مردم میکنند که میخواهند آنها را توصیف نمایند . دذ حالیکه مردم شناسی ، مطالعه و تحلیل مدارک و نتیجه گیری مردم نگاری بهممنظور شناخت خاستگاه ، سیر ، اشاعه و تغییر فرهنگ ها و مطالعه نهادهای اجتماعی (اقتصاد ، دین ، زبان ، ازدواج ، خویشاوندان و ...) در محدوده ای معین است . کلودلوی اشترواس معتقد است مردم نگاری شامل مشاهده و تحلیل گروه های انسانی است که هر یک جداگانه و با توجه به ویژگی های خاص آنان در نظر گرفته شده است و هدف از آن انعکاس هر چه درست تر جریان حیات هر یک از آنان است و حال آنکه ، مردم شناسی اسناد و مدارک حاصل از مردم نگاری را در جهت مقایسه ها مورد استفاده قرار میدهد . (قرائی مقدم : ۱۳۷۴ . چاپ اول : ۹۱ - ۹۲)

مردم نگاری	توصیف
مردم شناسی	توضیح
	مقایسه
	طبقه بندی

رشته های دیگری که استفاده میکنند :

روانشناسی ، اقتصاد ، مطالعات فرهنگی و جامعه شناسی شهری و مکتب شیکاگو در صورت خاص به روش مردم نگاری مرتبط است و مکتب کنش متقابل نمادین هم از کارهای مردم نگاری استفاده میکرده است و همچنین آموزش و پرورش و مطالعه عملکردها و فولکور و زبان شناسی از این روش استفاده میکنند از این روش برای مطالعه محیط های تجاری هم استفاده میشود .

نتیجه :

بر خلاف تحقیقات آزمایشی و غیر آزمایشی نتایج تحقیق پس از مرحله از مشاهدات و در جریان تحقیق صورت می گیرد

مردم نگاری ممکن است در تحقیقات بنیادی و تحقیق کاربردی و تحقیق و توسعه بکار رود هدف مردم نگاری تهیه مونوگرافی و گزارش های نسبتا کاملی از همه مسائل مربوط به یک واحد اجتماعی است . (ریویر کلود ، ۱۳۷۹ : ۶۵)

آخرین فرآورده تحقیق نوشتن توصیف مردم نگاری است که تحقیق میدامی به مانند مسافرت است

منابع :

فکوهی ، ناصر (۱۳۸۵) پاره های انسان شناسی ، مجموعه مقاله های کوتاه ، نقد ها و گفت و گوهای انسان شناختی ، نشر نی ، تهران

بیتس ، دانیل و فرد پلاگ (۱۳۷۵) انسان شناسی فرهنگی ، ترجمه محسن ثلاثی ، انتشارات علمی ، تهران

سعید ، ادوارد (۱۳۸۳) شرق شناسی ، ترجمه عبدالرحیم گواهی ، دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، تهران چاپ چهارم

نعمتی شمس آبادی ، حسن علی (۱۳۸۷) روش تحقیق مردم نگاری در حوزه سیستم اطلاعات ، نشر
فاخر ، تهران

فلیک اوہ (۱۳۸۸) درآمدی بر تحقیقات کیفی ، ترجمہ ہادی جلیلی ، نشر نی چاپ دوم

روح الامینی ، محمد (۱۳۷۷) مبانی انسان شناسی (گرد شہر با چراغ) عطار ، تهران

فرید ، محمد صادق (۱۳۷۶) مبانی انسان شناسی ، عصر جدید ، تهران

قرائی مقدم ، امان اللہ (۱۳۷۴) انسان شناسی فرهنگی ، ابجد ، تهران

ریویر کلود (۱۳۷۹) درآمدی بر انسان شناسی ، ترجمہ ناصر فکوهی ، نشر نی تهران

Brix ; Janes (۲۰۰۶) Encycl opedi a of anthorology ; vol ۲ ; sage
publ i cat i ons

I nda ; J (۲۰۰۵) Anal yti cs of the mother :An I nt ruct i on ;

Lapl assdde Georges (۱۹۹۰) A; dehet hnographi e de l ecol e a cel l e des cl eves

Ani n ; A (۲۰۰۷) rethi nki ng thr Urban soci al ; ci ty ۱۱

Mauss Marcel (۱۹۲۲) Manuel d ethnographi e . Pet i t e bi bli o t heque payot ;

Paris